(ג) מפכין · כמין הפך הן כשמגיעין למפתן ההיכל: מכאן רמז לנדה · מדלא קרי ליה רחוי לנדה עד שמתגבר כנחל שוטף שמגיע לפתח בית דוד רמז שצריכה לטבילת מים עמוקים שתשב בהן עד צוארה ואע"ג דלא רמיז קרא עד צוארה רמיז מיהא דניהוו עמוקים עומק הראוי וזה כראוי: התינח יום הכפורים לא גרסינן וה"ג שבת דאיכא מנעל מאי · מי שרי לעבור במים או דילמא חיישינן דילמא (ג)(נפקי) מכרעיה ואתי לאיתויינהו: ועברוה דרך מלבוש · בנעליהם עברו אותו: סנדל מאי · שאינו יכול להדקו ולקשרו יפה ברגלו כמו מנעל: איקלע להגרוניא · ושבת הם: לפירקא · לדרשה דריש גלותא: מדעתיה דריש גלותא · שלא ישנאהו: איבעי לך למירמא סנדל · שהוא רחב: על גבי טינא · שלחלוחית הטיט הוי תענוג קרוב לרחיצה: מטפחת · מקילה מים: מלא אסור · שמא ישפכו מים על בשרו: משחל שחיל · פולט מים שבולע טרישטרי"א בלע"ז: דמזדריב · מחליק ונשמט מידו וישפכו המים עליו: מטפחת · סודר כמין כלים נגובים [ואני שמעתי דה"ג ערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ומקנח בה ידיו ולמחר פושטה ומעבירה על עיניו והיא לחה קצת מקינוח הידים דהתמול]: איפכא אמרת לן · בתשעה באב עושה אותן כמין כלים נגובים ובערב יוה"כ לא אמרת עושה אותן כמין כלים נגובים ואותיבנך סחיטה [לשון שמעתי הכי קאמר איפכא אמרת לן ערב תשעה באב מקנח בה ידיו ולמחר פושטה וכו' וערב יום הכפורים שורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובים ואותיבנך סחיטה דכמין כלים נגובים עדיין יש כדי לסחוט]: שאלו את רבי אלעזר · גרסינן והוא רבי אלעזר בן פדת: זקן ויושב בישיבה וכו' · אמרינן בסנהדרין (דף ה.) שאין חכם מתיר את הבכור ביחיד לראות את מומו אלא אם כן נטל רשות מן הנשיא פעם אחת, והכא מיבעיא להו דאם זקן יושב בישיבת סנהדרין הוא מי צריך רשות או לא והא דנקט לה הכא משום דבעי למימר ותו קמבעיא להו מהו לצאת בסנדל של שעם ביוה"כ: דבר זה · נטילת הרשות: להתגדר · לשון גדולה: למעלה מזקנו של זה · לפני זקינו של נשיא זה שבדורנו: כהנים חשודין על מומי הבכור להתיר את האסור ואף להטיל בו מום לפי שהבכור בזמן הזה אין לו תקנה אלא אם כן יש בו מום ועל הכהן ליטפל בו משנתנו לו לשומרו ולזוט דרבי מאיר ורבן שמעון במסכת בכורות (דף לה.): ותו קמבעיא להו · קמיה דרבי אלעזר:

שעם

תורה אור

מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית מכאן ואילך היה מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין זבין וזבות נדות ויולדות שנאמר °ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטאת ולנדה" (זכריה יג) אמר רב יוסף מכאן רמז לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים, ולית הילכתא כוותיה (תינח יום הכפורים דליכא מנעל); שבת דאיכא מנעל מאי? אמר נחמיה חתניה דבי נשיאה אנא חזיתיה לרבי אמי ורבי אסי דמטו עורקומא דמיא ועברוה דרך מלבוש, תינח מנעל, סנדל מאי איכא למימר? אמר רב ריחומי אנא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש, רב אשי אמר סנדל לכתחלה לא, ריש גלותא איקלע להגרוניא לבי רב נתן, רפרם וכולהו רבנן אתו לפירקא רבינא לא אתא, למחר בעי רפרם לאפוקי לרבינא מדעתיה דריש גלותא אמר ליה מאי טעמא לא אתא מר לפירקא? אמר ליה הוה כאיב לי כרעאי, איבעי לך למיסם מסאני, גבא דכרעא הוה, איבעי לך למרמא סנדלא, אמר ליה עורקמא דמיא הוה באורחא, איבעי לך למעבריה דרך מלבוש, אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב אשי סנדל לכתחלה לא? תני יהודה בר גרוגרות אסור לישב על גבי טינא ביום הכפורים אמר רבי יהושע בן לוי ובטינא מטפחת אמר אביי ובטופח על מנת להטפיח אמר רב *יהודה מותר להצטנן בפירות, רב יהודה מצטנן בקרא (א) רבה מצטנן בינוקא רבא מצטנן בכסא דכספא, אמר רב *פפא כסא דכספא מלא אסור חסר שרי, דפחרא אידי ואידי אסור משום דמישחל שחיל רב (*פפא) אמר כסא דכספא חסר נמי אסור משום דמזדריב. זעירא בר חמא אושפיזכנין דרבי אמי ורבי אסי ורבי יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הוה אמר ליה לרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי: *בר אריא תא אימא לך מילתא מעליתא דהוה עביד אבוך מטפחת היה לו *בערב יום הכפורים ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו, ערב תשעה באב שורה אותה במים ולמחר מעבירה על גבי עיניו, *(וכן) [א] כי אתא רבה בר מרי אמר בערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ומניחה תחת מראשותיו ולמחר מקנח פניו ידיו ורגליו בערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מעבירה על גבי עיניו אמר ליה ר' יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא איפכא אמרת לן ואותיבנך סחוטה. אמר רב מנשיא בר תחליפא אמר רב עמרם אמר רבה בר בר חנה שאלו את רבי אלעזר: זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות או אינו צריך? מאי קא מיבעי להו? הכי קא מיבעי להו, כי הא דאמר רב אידי בר אבין דבר זה הניחו להם לבי נשיאה כדי להתגדר בו צריך ליטול רשות או דילמא כיון דזקן ויושב בישיבה אין צריך? עמד ר' צדוק בן חלוקה על רגליו ואמר אני ראיתי את רבי יוסי בן זימרא שזקן ויושב בישיבה היה ועמד במעלה מזקנו של זה ונטל רשות להתיר בכורות, אמר ליה ר' אבא לא כך היה מעשה אלא כך היה מעשה ר' יוסי בן זימרא כהן היה והכי קא מיבעיא ליה הלכה כר"מ דאמר *החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו או דילמא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר *נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ופשט ליה הלכה כרשב"ג ותו קא מבעיא להו מהו לצאת בסנדל של

שעם

מכאן רמז לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים · שאלו מקמי רב יהודה גאון זצ"ל טבילת נדה מדאורייתא מנלן והשיב קל וחומר ממגעה ור"ת פירש דנפקא מדכתיב במי נדה ודרשינן במסכת עבודת כוכבים (דף עה:) מים שהנדה טובלת בהן ור"י פירש מדכתיב והדוה בנדתה ודרשינן בפ' במה אשה (שבת דף סד:) בנדתה תהא עד שתבא במים*:

הקיטע

[ועי' תוספות חגיגה יח. ד"ה נא. נגרכה ותוספות יבמות מז: ד"ה במקום]

כג א ב טוש"ע א"ח סימן תה סעיף ד:

כד ג ד ה ו מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ד סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סימן תריג סעיף ט:

כה ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם בהג"ה:

כו ח טוש"ע שם סימן תקנד סעיף יד בהגה"ה:

כז ט מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה יז סמג עשין רלא טוש"ע י"ד סימן שיד סעיף ג:

רבינו חננאל

משום דשטפי מימיו חייש דילמא ישטפוהו אבל כגון אגמים מים דליכא חששא לשטפא אפילו המים עד צוארו עובר ט': כתיב ביום ההוא יהיה מקור לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה · אמר רב יוסף מיכן רמז לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים ולית הלכתא כוותיה · תינח ביוה"כ דליכא מנעל עובר במים · בשבת דאיכא מנעל מאי · ואסיק' היכא דאיכא מנעל מעבר להו דרך מלבוש ושרי · פירוש כשהוא לבוש בהן ברגליו · ויש מי שאומר דרך מלבוש ואפי' שלא ברגליו · רב אשי אמר סנדל לכתחלה לא · תני ר' יהודה [בר] גרוגרות פי' שם אדם · אסור לישב ע"ג טיט ביוה"כ ואוקמא אביי בטופח ע"מ להטפיח · וכבר פירשנוה פעמים רבות · מותר להצטנן בפירות וכן בקרא וכן בינוקא בכולהו שרי אבל במני דפחרא בין מלא בין חסר אסיר משום דשחלי פי' שואבין המים ומקיאין אותן בחוץ ונמצא המצטנן בהן שהמים המתקבצין רוחצין את גופו · ומני דכספא ומני מתכות משום דמזדרבי · פי' כשמנענעים הכלים ניתזין מן המים שבתוכן ונופלין על בשרו של אדם המצטנן בהן: ירושלמי [ר' זעירא וכו' בשם ר' יהושע] בן לוי בתענית צבור מרחיץ פניו וידיו כדרכו ובט' באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו · וביוה"כ מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר המפה על פניו · ר' יונה הוה תרי מרטופא ויהיב לה תיתיבו היה הולך אצל רבו או מי שגדול ממנו עובר בים או בנהר ואינו חושש נטנפו רגליו מרחיצין במים ואינו חושש · הורה ר' אחא בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו מותר להרחיצן במים · אבל ומנודה המהלכין בדרך מותר בנעילת הסנדל · לכשיבואו לעיר יחלוצו · וכן בט' באב וכן בתענית צבור · סיכה בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אם בשבת מותר אם ביוה"כ אסור · בט' באב ובתענית צבור של תענוג אסור שאינה של תענוג מותר · כל אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא לדרך נועל הגיע לכרך חולץ · אית תנא תני יוצאין באפליא ואוקימנא באפליא של בגד ביוה"כ · אית תנא תני אין יוצאין · ואוקימנא באמפליא של עור · ריב"ל נפיק לביש סליסיה ביוה"כ אמר אסטנס [אנא] חד תלמיד מן דר' מנא הורי לחד מן קריבי דנשיא דמלביש סיליסיה דהוה אסתנס מן הדה דריב"ל: הא דריב"ל תריצנא הכי ערב יוה"כ היה מקנח ידיו ורגליו במטפחת ולמחר ביוה"כ היה מעבירה ע"ג עיניו ואינו חושש · ערב ט' באב היה שורה מטפחת ומניחה מראשותיו ובט' באב היה מקנח בה פניו ידיו ורגליו ואינו חושש: שאלו לר' אלעזר זקן יושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות אי לא כדגרסינן בסנהדרין [דף ה] א"ל ר' חייא לר' בן אחי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות וכו' וא"ר יצחק חקולא אני ראיתי ר' יוסי בן זמרא כהן והכי קא מיבעיא ליה הלכתא כרשב"ג דאמר נאמן אדם על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו או הלכתא כר' מאיר דאמר החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו ופשטו ליה הלכתא כרשב"ג הואיל ותנן סתמא

תוספות ישנים

זה היה נראה שרוחץ בשבת בנהר מותר לרחוץ בבגדיו וליכא למיחש לניגוב מיהו יש לאסור משום סחיטה דהא פריסית לעיל [ד"ה משום] דלא שרינן אלא משום מלוש או משום טעם שהזיל ולא סתרת לו אלא על ידי מלבוש וכזר שוה והאי טעמא לא שייך הכא ועל תינוק שהלכלך בגדי אמו במי רגלים שמע רבי מרבינו יעקב שהתיר לאחם לקנח בגדים כדי שתוכל להתפלל בהן מטעמא שפירשתי לעיל שמותר לקנח ידים במפה לפי שאוא דרך לכלוך ולא נראה לרבי דכיון שמתכוונת להסיר הלכלוך לרחיצה וליבון היא מתכוונת · מ"ר: א"ל לא סבר מר להא דאמר רב אשי סנדל לכתחילה לא · ק"ל הא רב רחומי הוא דאמר לעיל אנא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש ושמא זה ראיה לפירוש רבי שרגיל לפרש דתרי רבינא הוו אי נמי דהוי דחי ליה רבינא אבל לא סובר כן: יהודה גרוגרות · כך שמו: כסא דכספא נמי כו' · מיכן יש ליזהר שלא לצנן עצמו בכלי חרס אע"פ שאין בו מים מבחוץ משום דשחולי שחיל ולא בכוס מים שהוא טופח על מנת להטפיח לא יד ורגל וכן בתול שיש בו לחלוחית מים וכיוצא בו: ערב תשעה באב · בשאילתות גרס איפכא וכן פי' רש"י: איפכא אמרת לן · כי היה סובר שיש להחמיר בט"ב יותר מיוה"כ כדאמרי' בעלמא דדברי סופרים צריכין חיזוק יותר: ופשטו ליה כרשב"ג · פי' ר"ת דקי"ל כרשב"ג הואיל וסתם לן תנא כוותיה במס' נגעים (פ"ב מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו: *)ואמינא ליה בתענית צבור מאי · דדילמא דדברי סופרים צריכין חיזוק ויש להחמיר יותר: רבא נפק בדיקולי · ובפירש"י כתב בדיבלי ופירש שם עשבים: הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי אוסר · פירש"י בפרק במה אשה יוצאה (דף סו.) [illegible]

טמא · לפי שאין מיטלטל מלא וריקן אבל מה שהשוק בתוכו לא קרינן ביה מיטלטל מלא וריקן אלא השוק מיטלטל [הכלי] כדפירש"י בשבת ולא דמי לקלקלי ותנן דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה (שבת דף סד.) דטמא היינו טעמא דמיטלטל מלא וריקן שכשהם מיטלטלת ומתהגת ממקום אל מקום על ידו וכן אר"ג כל שהוא שמא פירש רשב"ם שמיטלטל הוא מלא וריקן כמו שק דילפינן ליה מיניה בבמה אשה והיינו שיכול לקשור בו טבעת אבל אין נראה לפרש ואם יש לו בית קבול כתיתין לאו דוקא כתיתין אלא יש לו בית קיבול בעלמא קאמר והקיטע מניח שוקו בתוכו וכתיתין דנקט לאו דוקא אלא אורחא דמילתא שרגילין להניח בו דלא משמע כלל לפרושי הכי · מ"ר: אלא אמר רבא בין לר"מ בין לר' יוסי כו' · אע"ג דרבא לא ידע בבמה אשה יוצאה היכי תנן אי הקיטע או אין הקיטע תנן מ"מ טוב ידע המסקנא דהתם א"נ חד מן ליסני נקט: בין לר"מ בין לר' יוסי מנעל הוא · וא"ת מנא ליה דטעמא דכ"ע שוין ביוה"כ דאסור משום דחשיבי ליה מנעל דילמא טעמא דאסר ליה ר' יוסי משום דילמא מיפסק ואתי לאתויי ארבע אמות וי"ל שמא משמע דמחד טעמא אסרי ליה ולר"מ דשרי קב הקיטע אינו אסור אלא משום מנעל ביוה"כ ועוד דמשום ר"מ לא איצטריך למיתני דאסור דאפילו לחליצה שרי כדמוכח בפרק במה אשה וא"כ לר' יוסי הוא דאיצטריך ואי הטעם דילמא מיפסק א"כ אמאי נקט יום הכפורים שבת הוה ליה למינקט · מ"ר א): בין לר"מ בין לר' יוסי מנעל הוא · תימא לרבי מדאמרינן במסכת שבת סוף פ' במה אשה (דף סו.) וביבמות פ' מצות חליצה (דף קג.) דהכן חלצה במנעל שאינו [illegible]

א) דברי התוס' צריכים ביאור עיין ש"י

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב יהודה מצטנן בקרא רבה מצטנן ביסקא רבא מצטנן בכסא דכספא אמר רבא כסא דכספא מלא:

(ב) רש"י ד"ה מפכים נ"ב קודם ד"ה נפתח:

(ג) שם ד"ה התינח כו' חיישינן דילמא נפל מכרעיה:

[כסרח"ס ליתא]

כסרח"ס ליתא

[נ"א רב אשי כ"ה ברח"ש וברי"ף וב"י]

[ברכות יב.]

[עי' מסכת כרי"פ וכרח"ש]

[ג"י פ"ש]

הגהות הגר"א

[א] גמ' וכן · רשום קו עליו למחקו:

בכורות לה. [כס]

נושא (המשך)
מה לעבור במים בשבת
ביוה"כ לצורך
(א) ובצל [illegible]
לחשש שמא יפול
מצל ולא יבא
לצלצל [illegible]
(ב) סנדל מאי

נושא
פיזורות כף להצטנן
בכורות החשש
ולחזה ביוה"כ

▲ מבוא
מה' בצנון טימו
בכוס כסף חסר
(ואינו מלא עד הסוף)
כדי להצטנן

◇ נושא מבוא
שאלות שהופנו לר"א
① (קלז סוגי"מ)
בצנון [illegible]
בכורות להתיר
בכורות
② ▲ ג' לשונות באמוהו
השאלה שנשאלו בצנון
היתר בכורות

ר' יוסי בן זימרא

נושא
נעילת הסנדל
מה? יצאת ביוה"כ בכיסוי
רגלים נגוע מחומרי
טוב